

ผลกระทบทางสุขภาพจากกรณีพิบัติภัยคลื่นยักษ์สึนามิ:
กรณีศึกษาชุมชนบ้านบางสีก อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

ผศ.ดร.แสงอรุณ อิศระมัลย์
ภัทราภรณ์ กฤษณะพันธ์

ภายใต้การสนับสนุนจาก สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

ผลกระทบทางสุขภาพจากธรณีพิบัติภัยคลื่นยักษ์สึนามิ: กรณีศึกษาชุมชนบ้านบางลึก

อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

ผศ.ดร.แสงอรุณ อิศระมาลัย¹

ภัทราภรณ์ กฤษณะพันธ์²

บทนำ

จากเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่บริเวณเกาะสุมาตรา ในประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ส่งผลให้บริเวณชายฝั่งอันดามันของประเทศไทย เกิดคลื่นยักษ์พัดน้ำทะเลเข้าฝั่ง ทำให้ 6 จังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทยได้รับความเสียหายอย่างมาก ผลกระทบจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิ ส่งผลให้ประชาชนทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศจำนวนมาก เสียชีวิต สูญหาย และบาดเจ็บในพื้นที่ดังกล่าว อีกทั้งที่อยู่อาศัย ธุรกิจแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความเสียหายเป็นมูลค่ากว่า 40,000 ล้านบาท ซึ่งต้องใช้เวลาในการฟื้นฟูให้กลับมาในสภาพเดิมโดยเร็วที่สุด (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2548)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณจังหวัดพังงา ซึ่งเป็นพื้นที่กำลังได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคใต้ เหตุการณ์คลื่นยักษ์พัดถล่มทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตกว่า 4,213 ราย ทั้งทรัพย์สิน บ้านเรือน และสถานประกอบการเสียหายเป็นจำนวนมาก (สภากาชาดไทย, 2547)

ชุมชนบ้านบางลึก ต. บางม่วง อ. ตะกั่วป่า จ. พังงา จึงเป็นชุมชนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเกิดคลื่นยักษ์ในครั้งนี้ เป็นผลให้บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สถานที่ท่องเที่ยว ที่พักตากอากาศหรือรีสอร์ท แถบบริเวณชายหาดส่วนใหญ่ได้รับความเสียหาย ภายหลังเกิดเหตุการณ์ประชาชนจำนวนมากจึงไร้ที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน และไร้อาชีพ บางครัวเรือนต้องสูญเสียสมาชิกในครอบครัว ทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ตามปกติ

การประเมินผลกระทบทางสุขภาพ ซึ่งครอบคลุมมิติสุขภาพทั้ง 4 ด้าน อันได้แก่ ด้านกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ ภายหลังการเกิดคลื่นยักษ์สึนามิ จึงเป็นเครื่องมือในการประเมินปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ประสบภัยทั้งในระยะสั้นและยาว อันจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการให้การช่วยเหลือแก่ประชาชนในพื้นที่ให้สามารถฟื้นคืนสภาพจากความสูญเสียต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจสามารถนำไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ประสบภัยเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

¹ ภาควิชาการพยาบาลชุมชนและสุขภาพจิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

² แผนงานวิจัยและพัฒนานโยบายสาธารณะและระบบการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ เครือข่ายภาคใต้ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

แนวคิดในการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ

ความสำคัญในการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ

กระบวนการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ คือ เครื่องมือที่ใช้สำหรับการตัดสินใจในการให้แนวทางหรือข้อเสนอแนะโดยให้ความสำคัญของการมีสุขภาพที่ดีร่วมกันของคนในสังคม ทั้งนี้เพื่อประกอบการตัดสินใจในการนำไปกำหนดนโยบายและให้ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สนับสนุนให้เกิดผลทางบวก และมุ่งจัดผลกระทบทางลบต่อสุขภาพ หรือลดผลกระทบทางลบให้เหลือน้อยที่สุด

ดังนั้นการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจึงเป็นเครื่องมือหรือกลไกที่สำคัญในการคุ้มครองและส่งเสริมสุขภาพของคน เพื่อนำไปสู่การสนับสนุนการตัดสินใจในทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับการกำหนดนโยบายและให้ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อสร้างเสริมและคุ้มครองสุขภาพของทุกคนในสังคม โดยจัดหรือยับยั้งการดำเนินการที่อาจเป็นภัยคุกคามต่อสุขภาพของคนในสังคม (เดชรัตน์, 2545)

องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ

1. การให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอย่างรอบด้าน พร้อมกับลดภัยคุกคามทางสุขภาพที่เกิดขึ้น
2. การคำนึงถึงหลักประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชน บนพื้นฐานของความโปร่งใส เปิดกว้างและความรับผิดชอบ
3. การยึดถือความเท่าเทียมกัน โดยให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสหรือกลุ่มเสี่ยงเป็นพิเศษ เพราะการประเมินผลกระทบทางสุขภาพควรมุ่งขจัดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมทางสังคม
4. การใช้หลักฐานทางวิชาการอย่างมีจริยธรรม โดยคำนึงและประยุกต์ใช้ข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยและผลกระทบที่มีต่อสุขภาพในด้านต่างๆ อย่างรอบด้านและรอบคอบ
5. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เกี่ยวกับผลกระทบทางสุขภาพที่เกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ

ดังนั้นในการศึกษาผลกระทบทางสุขภาพในครั้งนี้ จึงให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ประสบภัย นักวิชาการด้านสาธารณสุข และผู้กำหนดนโยบายระดับท้องถิ่นในการเรียนรู้ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ ร่วมกันในการแก้ปัญหา และหาทางออกเพื่อสุขภาพที่ดี รวมทั้งเพื่อเป็นการให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่ผู้บริหารระดับประเทศในการกำหนดแนวทางในการให้ความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ประสบภัยต่อไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

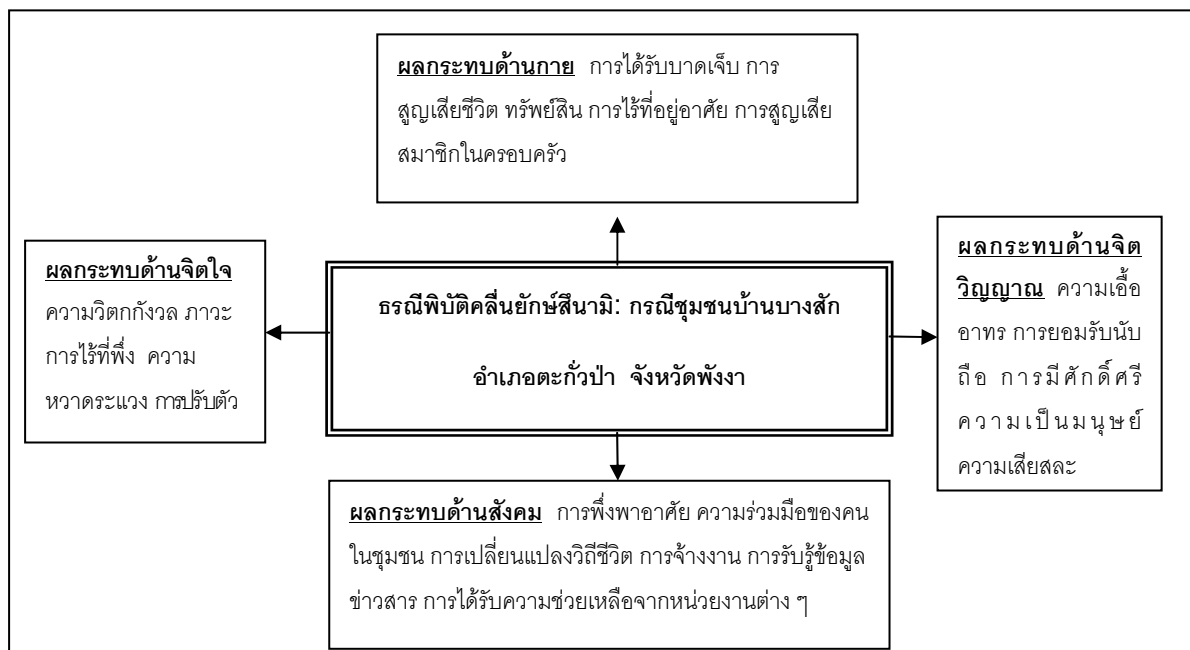
1. เพื่อศึกษาผลกระทบทางสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ที่ประสบภัยคลื่นยักษ์สึนามิ ชุมชนบ้านบางลึก อำเภอดะกั่วป่า จังหวัดพังงา ภายใต้กรอบมิติสุขภาพทั้งด้านกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ
2. เพื่อนำเสนอความต้องการของผู้ประสบภัย และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาผลกระทบทางสุขภาพที่เกิดขึ้น

ประโยชน์ของการศึกษา

เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เป็นผลกระทบต่อสุขภาพ ตลอดจนเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีแนวทางในการดำเนินการแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้น จากกรณีธรณีพิบัติภัยที่เกิดขึ้น

กรอบแนวคิดในการศึกษา

การประเมินผลกระทบทางสุขภาพของประชาชนที่ประสบภัยทางธรรมชาติ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประเมินผลกระทบให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นครอบคลุมปัญหาที่แท้จริงและตรงกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด ดังภาพประกอบ

ขอบเขตและรูปแบบการศึกษา

การประเมินผลกระทบทางสุขภาพของผู้ประสบภัยพิบัติจากสึนามิครั้งนี้จะทำการศึกษาในกลุ่มประชาชนในพื้นที่บ้านบางลึก หมู่ที่ 7 และ 8 โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณร่วมกับเชิงคุณภาพ

วิธีการดำเนินโครงการ

วิธีการประเมิน แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. การประเมินจากการสังเกต โดยแบ่งเป็น

1.1 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยการสำรวจพื้นที่และศึกษาข้อมูลชุมชนโดยทั่วไปรวมทั้งทำแผนที่ประเมินความเสียหายทางกายภาพ

1.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการสังเกตและบันทึกข้อมูลขณะทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน

2. การประเมินโดยใช้แบบสอบถาม โดยสอบถามจากประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ภัยพิบัติในครั้งนี้เกี่ยวกับปัญหาหรือผลกระทบทางสุขภาพภายหลังเกิดคลื่นสึนามิ โดยเฉพาะผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของคนในชุมชน การวางแผนการดำเนินการในการฟื้นฟูชุมชน และความช่วยเหลือที่ต้องการได้รับอย่างเร่งด่วน

3. การประเมินโดยใช้แบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งเป็น

3.1 การสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับจำนวนครอบครัวที่ประสบภัย ความเสียหายที่ได้รับ วิถีชีวิตในชุมชนก่อนประสบภัย หน่วยงานที่เข้ามาดูแลช่วยเหลือ และการได้รับความช่วยเหลือ ปัญหาสุขภาพและปัญหาอื่น ๆ ที่ต้องการให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้การช่วยเหลือ

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประสบเหตุและผู้นำชุมชน เกี่ยวกับจำนวนครัวเรือน สถานที่องค์กร หน่วยงานในชุมชนที่ได้รับความเสียหาย ปัญหาสุขภาพของคนในชุมชน และปัญหาอื่น ๆ ที่เป็นความเดือดร้อนในชุมชน ทั้งนี้ผู้ร่วมเก็บข้อมูล คือ นักวิชาการทางด้านสาธารณสุข นักวิจัย อาสาสมัครในพื้นที่ และผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูล ได้แก่ ครูโรงเรียนบ้านบางลึก ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประชาชนทั่วไป และประชาชนชาวไทยใหม่ (ชาวมอร์แกน)

ผลการศึกษา

สภาพทั่วไปของพื้นที่ชุมชนบ้านบางลึก เป็นพื้นที่ราบติดชายทะเล อีกด้านเป็นเนินเขา โดยมีถนนสายพังงา - ตะกั่วป่าตัดผ่าน ประชาชนส่วนใหญ่จะสร้างที่อยู่อาศัยแถบบริเวณชายฝั่งทะเล โดยมีระยะห่างจากทะเลประมาณ 1.5 - 2 กิโลเมตร ภายหลังเกิดเหตุการณ์คลื่นยักษ์พัดถล่มอย่างหนักในพื้นที่อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนบ้านบางลึกหมู่ที่ 7 และ 8 ทำให้ครัวเรือนซึ่งมีอยู่เดิม 250 ครัวเรือนในพื้นที่หมู่ที่ 7 และจำนวน 78 ครัวเรือนในพื้นที่หมู่ที่ 8 ได้รับความเสียหาย 126 ครัวเรือน และ 46 ครัวเรือน

ตามลำดับ ทั้งนี้มีโรงแรม/รีสอร์ท 3 แห่ง และร้านอาหาร 7 แห่ง ในพื้นที่หมู่ที่ 7 และโรงเรียน 1 แห่ง ศาลาหมู่บ้าน โรงน้ำดื่มชุมชน โรงแรม 3 แห่ง ร้านซ่อมรถและร้านขายของชำในพื้นที่หมู่ที่ 8 ได้รับความเสียหาย นอกจากความเสียหายทางกายภาพที่ปรากฏให้เหินดังกล่าแล้ว ผลกระทบทางสุขภาพทั้ง 4 มิติ ที่เกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่สามารถสรุป ได้ดังนี้

1. ผลกระทบด้านกาย/กายภาพ พบว่า ความเสียหายที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่

1.1 การไร้ที่อยู่อาศัย อาคารบ้านเรือน สถานที่ราชการ โรงแรม รีสอร์ท/ที่พักนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และเสาไฟฟ้าในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้รับความเสียหายเกือบทั้งสิ้น โดยสถานที่ราชการ ได้แก่ โรงเรียนบ้านบางลึก และสถานที่ที่เป็นส่วนรวมของชุมชน เช่น ศาลาประจำหมู่บ้าน ธนาคารหมู่บ้าน โรงประปาหมู่บ้าน บริเวณหมู่ที่ 8 เสียหายทั้งหมด ประชาชนต้องประสบปัญหาไร้ที่อยู่อาศัย และได้อพยพขึ้นไปพักอยู่ในศูนย์อพยพช่วยเหลือบ้านพึงภา บริเวณน้ำตกบ่อหิน และศูนย์อพยพชาวไทยใหม่ (ชาวมอแกน) เพื่อรอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ

ภาพประกอบ 1 ที่อยู่อาศัยหลังประสบภัยของชาวบ้าน บ้านบางลึก ตำบลตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

1.2 การไร้อาชีพ ทรัพย์สินรวมทั้งเครื่องมือประกอบอาชีพ เช่น รถยนต์และรถจักรยานยนต์ อวน เรือประมงได้รับความเสียหาย ขาดปัจจัยพื้นฐาน อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ในการดำรงชีวิตซึ่งได้ถูกน้ำพัดพาไป บ่อน้ำดื่มก็ได้รับความเสียหายทำให้ประชาชนในพื้นที่ตกอยู่ในสภาพสิ้นเนื้อประดาตัว ไร้ที่อยู่อาศัยและไร้เครื่องมือประกอบอาชีพ ไม่สามารถดำรงชีวิตได้เหมือนปกติ

1.3 การบาดเจ็บ เจ็บป่วยและเสียชีวิต ประชาชนในพื้นที่ประสบภัยบางครอบครัวต้องสูญเสียสมาชิกหรือหัวหน้าครอบครัว ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการหารายได้เลี้ยงครอบครัว ส่วนที่รอดชีวิตและได้รับบาดเจ็บอย่างหนัก เช่น การคลอดก่อนกำหนดและกระดูกสันหลังหัก เนื่องจากล้มล้มโคลนและน้ำเค็ม

และถูกของแข็งที่พัดมากับน้ำกดทับ ได้เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลในพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งต้องใช้เวลาในการรักษา และบางรายได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย เช่น แผลฟกช้ำตามร่างกาย แผลถลอก นอกจากนี้ประชาชนในพื้นที่ส่วนหนึ่งก็มีอาการเจ็บป่วยด้วยโรคทำเปื่อย แผลเปื่อย ปวดหัว และซึมเศร้า

กรณีตัวอย่างผู้ประสบภัยที่ได้รับผลกระทบทางกาย/กายภาพ

กรณีตัวอย่าง	ผลกระทบทางกายภาพที่ได้รับ
1.นางเนาวรัตน์ เกือกทอง	“ที่นี่ (บางสัก) อรุณกำลังไปได้สวย ที่นี่กำลังบูม บางครอบครัวภรรยาทำธุรกิจซักอบรีด สามี่ขับรถตู้โรงแรม เมื่อเกิดเหตุ พอประสบเหตุการณ์นี้ หัวหน้าครอบครัวเสียชีวิต เงินทองทรัพย์สินเสียหาย ธุรกิจที่กำลังรุ่งเรืองก็พัง บางครอบครัวรู้จักกัน บอกว่าเงินไปกับน้ำถึง 70,000 บาท พัดสามี่และทรัพย์สินเสียหาย คนที่นี้จึงตกอยู่ในสภาพหมดตัว”
	“สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัย หลังจากการเกิดเหตุการณ์ไม่เหลือเลย มีเพียงเศษซากคานบ้านที่หลงเหลือให้เห็นว่าบริเวณนั้นเคยเป็นที่อยู่อาศัยของใคร” “สภาพภายหลังเกิดเหตุการณ์ รถขึ้นไปอยู่บนหลังคา บ้านพัง ต้นไม้ล้มแบบถอนรากถอนโคน เสาไฟฟ้าไม่มี โทรศัพท์ก็ถูกตัดขาด คนที่รอดชีวิตมาได้ บอกว่าเหมือนตายแล้วเกิดใหม่ คนจะวิ่งหนีให้พ้นน้ำ โดยจะหนีขึ้นภูเขา ที่นี้มีญาติเจ็บหนัก 3 คน เนื่องจากไปทำงานที่เขาหลักแล้วลงไปดูต่อน้ำลด แปปเดียวน้ำขึ้นกลับมา ทำให้วิ่งหนีน้ำไม่ทันเลยถูกคลื่นซัดไปบนยอดไม้ คนที่ทำงานที่ในฟาร์ม กุ้งกำลังต่อท่อน้ำลงทะเล คลื่นซัดคนที่ทำงานพัดไปเกือบกิโล และญาติอีกคนทำงานที่เขาหลักน้ำซัดไปอยู่ใต้ถุนโรงแรม หัวเข่า ลำตัวถลอกปอกเป็ดหมด”
2.นางนันทา ฝอยทอง	“ครอบครัวป่าเสียลูกสะไภ้และลูกเขย 2 คน บังกะโลที่ลงทุนทำก็พังหมด”
3. นางสาวรัชฎาภรณ์ บุรงค์	“ญาติเสียชีวิต 1 คน และพี่สะไภ้ท้องแก่คลอดลูกเสียชีวิตในห้อง 1 คน ซึ่งขณะนี้ผู้เป็นแม่ยังรับการรักษาอยู่ที่โรงพยาบาลกรุงเทพ ห้องไอซียู เนื่องจากครรภ์ติดเชื้อ เพราะแม่ล้มลักโคลน ซึ่งตอนนี้ทางการยังไม่ได้ให้ความช่วยเหลือทั้งพ่อเด็กก็เสียชีวิตเนื่องจากคานทับ คนที่อยู่บ้านหลังถัดไป เขาก็เจ็บมากเหมือนกันเพราะถูกกำแพงปูนซีเมนต์ล้มทับ สันหลังหัก ตอนนี้ก็มีแค่พยาบาลมาดูแลทำแผลเท่านั้น”
4.นายมาโนช ปนกลิน	“คนที่รอดมาได้ส่วนใหญ่ล้มลักโคลน ดิน ทราวยละเอียด น้ำทะเลเข้าไปต้องประสบปัญหาเกิดอาการเจ็บป่วยในภายหลัง ทราวยเข้าไปอยู่ในปอด ทำให้มีผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นจำนวนหนึ่ง ซึ่งทางโรงพยาบาลและหน่วยงานส่วนใหญ่ไม่ได้ให้การตรวจรักษาคนกลุ่มนี้จึงจะมีเจ้าหน้าที่มาดูแลเขาด้วย”
5.นางนงเยาว์ ปนกลิน	“ภายหลังเกิดเหตุการณ์ ประเมินความเสียหายจากสภาพภายนอกที่พบเห็นและทรัพย์สินของตนเอง ประมาณ 5 แสนถึง 1 ล้านบาทเพราะว่าเครื่องมือก่อสร้างไปกับน้ำเต็มหมดเลย”

กรณีตัวอย่าง	ผลกระทบทางกายภาพที่ได้รับ
6. นางวรรณนา บุญรักษา	หลังเกิดเหตุการณ์ ตำรวจก็ได้เข้ามาช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว และได้รับบาดเจ็บฟกช้ำตามเนื้อตัว ได้ไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล แล้วพักรักษาตัวที่บ้านเจ้านาย ก่อนย้ายมาพักที่บ้านพึงภาพ “
7.นางวันดี ชุมจันทร์	โดยปกติก็จะทำอาชีพรับจ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ และเลี้ยงไก่ แต่จากการเกิดเหตุคลื่นพัดเข้ามาครั้งนี้ ไก่ที่เลี้ยงไว้หายไปหมด ที่เหลืออยู่ก็ตื่น พอจะเข้าไปให้อาหารก็จะหนีเตลิดเปิดเปิงหมด สำหรับบ้านก็พังเสียหายหมด

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ประชาชนที่ประสบภัยในพื้นที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปภายหลังเกิดคลื่นสึนามิ พบว่า เดิมคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนมีฐานะค่อนข้างดี เนื่องจากทำอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและรับจ้างทำงานในรีสอร์ท ซึ่งได้รับค่าตอบแทนค่อนข้างสูงรายได้ดี สามารถส่งเสียลูก และครอบครัวให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ไม่มีหนี้สิน แต่ภายหลังเกิดเหตุการณ์ทุกคนอยู่ในสภาพถูกเลิกจ้างงาน จึงไม่มีรายได้ และอาชีพ ประกอบกับหนี้สินที่เพิ่มขึ้นจากการไปกู้ยืมเพื่อลงทุนประกอบกิจการร้านอาหาร รีสอร์ท ทำให้อยู่ในสภาพสิ้นเนื้อประดาตัว ประกอบกับสภาพร่างกายที่ได้รับบาดเจ็บ พิกการ ซึ่งความพิกการ ทุพพลภาพที่พบภายหลังเหตุการณ์ ได้แก่ พิกการขาขาด แขนหัก กระดูกสันหลังหัก ซึ่งปัจจุบันผู้พิกการกลุ่มดังกล่าวได้รับผลกระทบอย่างมาก โดยส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าตนเองนั้นเดิมอยู่ในฐานะผู้นำของครอบครัว เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ทำให้ต้องสูญเสียบ้านเรือนที่อยู่อาศัย อาชีพ รายได้ และต้องตกอยู่ในสภาพผู้พิกการที่ต้องเป็นภาระกับบุคคลอื่นในครอบครัว จึงต้องการให้หน่วยงานรัฐทั้งด้านสาธารณสุขเข้าดูแลรักษาทำอาการเจ็บป่วยทุเลาลง สามารถดูแลตนเองและมีอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายที่พิกการของตนเองได้

2. ผลกระทบด้านจิตใจ ประชาชนที่ประสบภัยในพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพเสียขวัญ หวาดผวาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น บางครอบครัวได้ย้ายไปพักอาศัยกับญาติในจังหวัดอื่น ครอบครัวที่มีพื้นที่อยู่ในภูมิลำเนาได้ไปสร้างที่พักอาศัยแห่งใหม่บนที่สูง โดยไม่กล้าลงมาอาศัยบนพื้นที่ราบอีก บางรายมีอาการนอนไม่หลับเนื่องจากหวาดผวากลัวคลื่นพัดเข้ามาอีกในตอนกลางคืนอาจจะทำให้ตนได้รับอันตรายและเสียชีวิตได้

สำหรับผู้ที่พักอาศัยอยู่ที่ค่ายอพยพเพื่อนพึง(ภาพ)นั้นอยู่ในสภาพนั่งๆนอนๆ ไปวันๆ เพื่อรอคอยการช่วยเหลือจากภายนอก และจับกลุ่มกันพูดคุยเรื่องเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้เมื่อพูดคุยกันก็จะเกิดความซึมเศร้ากับเหตุการณ์ความสูญเสียที่เกิดขึ้น บางรายมีอาการร้องไห้เสียใจเมื่อมีคนเข้ามาถามถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และเมื่อคนที่มาเยี่ยมจากไปก็จะนั่งซึมเศร้าต่อไป

กรณีตัวอย่าง	ผลกระทบทางจิตใจที่ได้รับ
1.นางนันทา ฝอยทอง	“ปกติที่นี่ (บางสัก) ตอนกลางคืนคลื่นจะแรง จะได้ยินเสียงตูม ๆ ตลอดทั้งคืน แต่ก็ยังนอนหลับได้ แต่ตอนนี้เมื่อได้ยินเสียงคลื่นจะนอนไม่หลับเลย เมื่อก่อนได้ยินเสียงคลื่นไม่กลัวนะ แต่เดี๋ยวนี้รู้สึกกลัวมาก หลังจากเกิดเหตุการณ์ ชาวบ้านและเด็กในพื้นที่หลายคนขวัญเสียไปเลย ชาวบ้านหลายคนที่ป่าได้คุยด้วยบอกว่าหลังจากเกิดเหตุการณ์จะกลับมาทำมาหากินในบริเวณใกล้เคียงทะเล แต่จะไม่นอนพักอาศัย จะอพยพไปอยู่ที่สูงกว่าเดิม แต่ก็จะมาทำมาหากินข้างล่าง”
2.นางอุไร บุญรักษา	“เมื่อมาอยู่ที่นี่ (บ้านพึงภาฯ) ก็จะได้พูดคุยกันกับคนอื่น ๆ เลยไม่รู้สึกลัวเหงา หรือเศร้าว่าคนอื่นน่ารัก คนอื่น ๆ ก็เศร้าเหมือนเรา บางคนก็หนักกว่าเรา เค้ายังอยู่ได้ ป่าเลยไม่คิดมาก ที่นี้มีพระมาเทศน์ให้ฟัง และแนะนำให้ทำใจให้ถือเสียว่าความทุกข์ที่เกิดขึ้นขอให้ไปกับสีนามิให้หมด ให้ยึดเอาสิ่งที่เหลืออยู่และปล่อยวางไปบ้าง”
3. นายมาโนช ปนกลิน	“ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่อยากให้สร้างบ้านในที่เดิม ทั้งนี้เนื่องจากไม่กล้าอยู่ ถ้าน้ำขึ้นกลางคืนคงตายไปมากกว่านี้ นี่ขนาดกลางวันยังตายไปขนาดนี้ ที่รอดชีวิตเพราะวิ่งหนีทัน”
4. นางวรรณนา บุญรักษา	“หากให้ไปเดินตามชายหาดตอนนี้ก็ไม่กล้า โดยเฉพาะเวลาตอนกลางคืน ยังนอนไม่หลับ เพราะเสียงคลื่นแรง และมีเสียงหมาหอน ทำให้ไม่มีใครกล้าไปทะเลเลย “ “เด็ก ๆ ก็ขวัญผวา ไม่กล้าไปโรงเรียนเนื่องจากกลัวคลื่นยักษ์มาซ้ำอีก วันก่อนไม่รู้ใครตะโกนบอกว่าคลื่นยักษ์มาอีกแล้ว เด็ก ๆ ในโรงเรียนชั่วคราวตกใจวิ่งข้ามถนนไม่ดูรถ วิ่งหนีแบบไม่คิดชีวิตเลย เด็ก ๆ กลับมาบอกว่าไม่ไปอีกแล้วโรงเรียน” “นายจ้างเรียกให้กลับไปทำงานตอนนี้ก็ยังไม่กล้า ในช่วงแรกคงต้องใช้เวลาลักพักในการปรับตัว และสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง”

ภาพประกอบ 2 หมู่บ้านเพื่อนพึ่ง(ภาฯ) ที่พักชั่วคราวผู้ประสบภัย

3. ผลกระทบด้านจิตวิญญาณ ประชาชนในพื้นที่มีวิถีชีวิตในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งแต่เดิมคนในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างดี ภายหลังเกิดเหตุการณ์ ทำให้ทุกคนต้องรับความช่วยเหลือจากภายนอก ฐานะทางเศรษฐกิจของทุกคนเท่าเทียมกัน มีประชาชนบางรายกล่าวว่า “เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้คนรวย – คนจน จนเท่ากันหมด” จึงทำให้คนในชุมชนเห็นอกเห็นใจกัน ประชาชนในพื้นที่หมดอาลัยกับการทำมาหากิน มักจะมานั่งจับกลุ่มปรับทุกข์ถึงเรื่องเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและนั่งรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งรอรับประทานอาหารกล่องที่มีคนบริจาคหรือหน่วยงานต่างๆ นำมาแจกจ่ายในช่วงแรก ๆ ภายหลังเกิดเหตุการณ์ แต่ปัจจุบันเริ่มมีการหุงหาอาหารเองแล้ว ชาวบ้านบางครัวเรือนที่มีที่ดินอยู่บนที่สูงก็ได้ย้ายออกไปอาศัยบ้านตนเองบ้างแล้ว บางครอบครัวก็ย้ายไปอยู่ในสวนยางเพื่อประกอบอาชีพกรีดยาง ระหว่างรอการรื้อถอนและปรับปรุงพื้นที่ด้านล่างจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยจะมาแบ่งอาหารและของใช้จากศูนย์อพยพบ้านบางสักไปใช้เป็นประจำทุกวัน ทั้งนี้หลายคนได้รายงานว่าได้มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้เข้มแข็ง หรือมีความหวังในขณะนี้ คือ

3.1 ตัวบุคคลที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ ครู อาจารย์โรงเรียนบ้านบางสัก ผู้ใหญ่บ้าน

3.2 ที่พึ่งทางใจ ได้แก่ หลวงพ่อทวด หลวงพ่อวัดคึกคัก

กรณีตัวอย่าง	ผลกระทบทางจิตวิญญาณที่ได้รับ
1. นางเนาวรัตน์ เกือกทอง	“วันที่ 26 ธันวาคม หลังเกิดเหตุการณ์ที่ไม่มีการเดินทางติดต่อกับภายนอก ไม่มีไฟฟ้า และน้ำใช้ในวันแรกและถ้าหากทางการหยุดความช่วยเหลือก็จะอพยพย้ายพ่อแม่ไปอยู่ในสวน ซึ่งทางบ้านไม่มีใครได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจมากนัก เนื่องจากมีลูก ๆ หลานที่คอยให้ความช่วยเหลือในเรื่องเครื่องใช้ไฟฟ้า ได้แก่ เตารีด พัดลม ตู้เย็น เครื่องเสียง สิ่งไหนที่เคยมีจะพยายามสร้างกลับมาให้พ่อแม่ให้เร็วที่สุด เพื่อให้พ่อกับแม่ไม่รู้สึกสูญเสียอะไรมากนัก”
2. นายมานิช ปนกลิน	“ทุกคนที่นี่ก็สูญเสียเหมือนกับเรา บางคนมากกว่าเราเสียด้วยซ้ำ จึงไม่รู้สึกเสียใจอะไรมาก ตอนนี้ทุก ๆ คนก็หันมาช่วยกัน ใครช่วยทำอะไรได้ก็ทำไป ไม่อยากจะคิดกังวลมาก เพราะทุกคนก็เจอสภาพเดียวกัน ไม่ใช่แต่เราคนเดียว”

จากคำพูดของชาวบ้านผู้ประสบภัยที่ว่า “เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้คนรวย – คนจน จนเท่ากันหมด” นั้นได้แสดงให้เห็นว่าสภาพความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่นั้นเกิดความรันทดอดสูกับชีวิตและชะตากรรมที่ประสบร่วมกัน แม้มาก่อนเกิดเหตุการณ์นั้นการอยู่อาศัยของคนในพื้นที่ประสบภัยนั้นส่วนใหญ่จะอยู่กันแบบ “ต่างคนต่างอยู่” ทำมาหากินเพื่อตัวเอง และครอบครัวไม่ได้พบปะหรือพูดคุยกับคนรอบข้าง เพื่อนบ้านมากมาย แต่

หลังเกิดเหตุการณ์ ทำให้ทุกคนหันหน้าเข้ามาพูดคุยภายใต้เรื่องเดียวกัน รวมพลังกันในการเรียกร้อง ลงชื่อ เพื่อการต่อรอง เรียกร้องสิทธิ รักษาสิทธิร่วมกันในพื้นที่

4. ผลกระทบทางด้านสังคม ภายหลังเกิดเหตุการณ์ในพื้นที่ องค์การและหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ โดยหน่วยงานส่วนใหญ่ได้เข้ามาตั้งศูนย์ให้ความช่วยเหลือแบบถาวร และจะมีเฉพาะเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ที่เดินทางมาดูแลรักษาบาดแผลของผู้บาดเจ็บทุกวัน โดยไม่ได้พักอาศัยในพื้นที่

สำหรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของคนในชุมชน คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคี คนไทยในชุมชนจะช่วยเหลือกัน เห็นอกเห็นใจ มีการพูดคุยในเรื่องต่างๆ กันมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งก่อนเกิดเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยครั้งนี้ ในชุมชนเคยมีเครือข่ายกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งรวมกลุ่มกันเพียงเพื่อทำการผลิตน้ำยาล้างจาน แต่ก็มีมารวมกลุ่มกันได้ไม่นานก็ต้องเลิกกันไป

นอกจากนี้ยังมีองค์กรที่รับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือโดยตรง ได้แก่

1. ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา และปลัดอำเภอตะกั่วป่า
2. องค์การบริหารส่วนตำบลบางม่วง
3. กระทรวงยุติธรรม (ให้คำแนะนำในเรื่องสิทธิ)
4. ผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ประสานงานในเรื่องต่างๆ ระหว่างหน่วยงานราชการกับ

ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับการเดือดร้อน

สำหรับความช่วยเหลือที่ได้รับสมารถแก้ไขปัญหของประชาชนที่ประสบภัยให้สามารถทุเลาลงไปได้บ้าง แต่ทั้งนี้เมื่อความเดือนร้อนทางกายหมดไป ปัญหาสุขภาพที่ต้องได้รับการดูแลและแก้ไขโดยด่วน ได้แก่

1. ปัญหาสุขภาพจิต ในทุกกลุ่มอายุ เนื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ทุกกลุ่มอายุได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ทั้งสิ้น โดยพบว่า ความช่วยเหลือในเรื่องสุขภาพจิตนั้น บุคลากรทางการแพทย์ที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูสุขภาพจิตเข้ามาเพียงระยะสั้น จึงควรจะต้องให้มีทีมแพทย์ที่เข้ามาฟื้นฟูจิตใจในระยะยาว

2. ปัญหาความเจ็บป่วยในระบบทางเดินอาหาร ซึ่งพบว่าผู้ประสบภัยมีอาการท้องร่วง เนื่องจากแหล่งน้ำดื่มในพื้นที่มีการปนเปื้อน ประกอบกับสภาพอากาศที่ร้อนอบอ้าว จึงเอื้อต่อการขยายพันธุ์ของแมลงวัน อีกทั้งระบบการจัดการด้านสุขาภิบาลได้รับความเสียหาย ทำให้ขยะมูลฝอยมีปริมาณมาก จึงเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงวัน ซึ่งเป็นพาหะของโรคท้องร่วงได้เป็นอย่างดี

3. ปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ เช่น ไข้ เจ็บคอ และมีเสมหะ เนื่องจากบริเวณที่เกิดเหตุมีฝุ่นละอองมากขึ้น

นอกจากนี้ปัญหาที่ไม่เกี่ยวกับสุขภาพที่ต้องการความช่วยเหลือในระยะยาว ได้แก่

1. ปัญหาเรื่องความปลอดภัย เนื่องจากในชุมชนมีโจรเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งมีบุคคลภายนอกเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมาก
2. ปัญหาเด็กกำพร้า เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานเข้ามาดูแลอย่างชัดเจน ซึ่งในระยะยาวเด็กกลุ่มนี้อาจจะมีปัญหาในการดำรงชีวิต
3. ปัญหาไร้อาชีพของผู้ประสพภัย เนื่องจากผู้ประสพภัยส่วนใหญ่อยู่ในสภาพถูกเลิกจ้างงาน บางรายที่เป็นเจ้าของธุรกิจก็อยู่ในสภาพล้มละลาย สำหรับชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมง จะไม่สามารถออกเรือหาปลาได้ เนื่องจากประชาชนไม่บริโภคปลา โดยเฉพาะกลุ่มชาวไทยใหม่ (มอร์แกน) ส่วนใหญ่ที่อยู่อาศัยได้รับความเสียหาย จึงทำให้ชาวไทยใหม่ไร้ทั้งที่อยู่อาศัยและไร้อาชีพ

ภาพประกอบ 3 กิจกรรมและโครงการเพื่อร่วมกับฟื้นฟูสุขภาพกับผู้ประสพภัยพิบัติ บ้านทับตะวัน จังหวัดพังงา

ผลการประเมินพื้นที่ประสบภัยธรณีพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิเพื่อการฟื้นฟูความเสียหาย: กรณีชุมชนบ้านบางสัก

จากผลการสำรวจพื้นที่ประสบภัยธรณีพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิชุมชนบ้านบางสักในแง่ศักยภาพของชุมชนพบว่า ชุมชนบ้านบางสักมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน รวมทั้งมีทรัพยากรในชุมชนและความช่วยเหลือจากภายนอกที่จะช่วยสนับสนุนการฟื้นฟูชุมชน ดังนี้คือ

(1) จุดแข็งของชุมชน

เนื่องจากบ้านบางสักเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่สวยงามและสงบ มีชาวพื้นเมือง (มอญแกน) ที่ทำอาชีพประมงอาศัยในพื้นที่เป็นเวลานาน คนส่วนใหญ่เข้าไปทำงานรับจ้างในรีสอร์ท และโรงแรม ขายอาหาร ทำสวนยางพารา สวนผลไม้ และทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจึงมีรายได้และฐานะค่อนข้างดี ประกอบกับชาวบ้านในชุมชนให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) และโรงเรียนเป็นอย่างดี มีการประสานงานและทำงานร่วมกัน โดยมีประเพณีท้องถิ่นในพื้นที่คือ ประเพณีลอยเรือ ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 31 ธันวาคมของทุกปี สภาพทั่วไปของชุมชนมีความปลอดภัยค่อนข้างสูง

การมีเอกลักษณ์ หรือวัฒนธรรม ประเพณีทางทะเลที่ชัดเจนดังกล่าว จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดการรวมกันของกลุ่มคนในพื้นที่ โดยใช้ประเพณีดังกล่าวเป็นตัวเชื่อมประสาน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งได้ง่ายและรวดเร็ว ประกอบกับทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน คือ ชายหาด การท่องเที่ยวทางทะเล น้ำตก ซึ่งจะดึงดูดใจในการฟื้นฟูพื้นที่ประสบภัยกลับฟื้นคืนมาได้ โดยมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาช่วยฟื้นฟูพื้นที่ ได้แก่ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้จัดทำโครงการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมชุมชนและการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่พิบัติภัยสึนามิ ร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้สำรวจเบื้องต้นในพื้นที่ประสบภัย เพื่อรวบรวมข้อมูล สำหรับดำเนินการทำแผนฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมชุมชน ซึ่งครอบคลุมยุทธศาสตร์ เพื่อการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ การสงวนและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันและในอนาคต และร่วมสร้างฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพิบัติภัยสึนามิ

(2) จุดอ่อนของชุมชน

เดิมคนในชุมชนส่วนใหญ่จะรวมตัวกันค่อนข้างยาก เนื่องจากทำงานรับจ้างในโรงแรม จึงไม่โอกาสได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใด ๆ ร่วมกัน ประกอบกับการรวมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นการรวมแบบเฉพาะกาลเพื่อทำกิจกรรม เช่น กลุ่มแม่บ้านที่รวมกลุ่มกันเพื่อผลิตน้ำยาล้างจาน เมื่อเสร็จกิจกรรมก็จะแยกย้ายกัน ทำให้ขาดการต่อเนื่องในการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชนร่วมกัน เมื่อเกิดเหตุพิบัติภัยสึนามิ จึงทำให้กลุ่มที่รวมตัวแบบเฉพาะกาลสลายไปได้ง่าย เพราะต่างคนต่างเห็นว่าเป็นตนเองได้รับความเดือดร้อน จึงพยายามแก้ไขปัญหามาของตนเองก่อน ทำให้ชุมชนขาดกลุ่มคนที่สามารถทำงาน

ร่วมกันเพื่อต่อรองในเรื่องต่าง ๆ กับหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือ ทำให้เกิดความล่าช้าในการติดต่อประสานงานของหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือ

สำหรับการวางแผนการดำเนินการในการฟื้นฟูชุมชนนั้น จากการสอบถามอาสาสมัครสาธารณสุขประชาชน รวมทั้งผู้นำชุมชนนั้น พบว่า การแก้ไขปัญหาในปัจจุบันเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า โดยหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือที่ชัดเจน ได้แก่ ทหารและตำรวจ ซึ่งทำหน้าที่ในการปลูกสร้างที่พักอาศัยชั่วคราวและที่พักถาวร ส่วนทีมแพทย์และพยาบาล จะเข้ามาดูแลเรื่องบาดแผล การเจ็บป่วยเบื้องต้น หากมีอาการหนักจะส่งเข้าโรงพยาบาล นอกจากนี้ยังมีเอกชนจากหลายหน่วยงานเข้ามาบริจาคสิ่งของในพื้นที่ ส่วนในระยะยาวนั้นยังไม่ได้มีการวางแผนและรวมกลุ่มพูดคุยกันในประเด็นดังกล่าวนัก การประสพภัยจากคลื่นยักษ์สึนามิครั้งนี้ จึงเป็นการนำมาซึ่งความตระหนักในการรวมกลุ่มกันของประชาชนในพื้นที่เพื่อร่วมระดมความคิดหรือหาแนวทางปฏิบัติรวมทั้งข้อกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อการป้องกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากผลการสำรวจพื้นที่ประสพภัยจากธรณีพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิชุมชนบ้านบางลึก อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา พบว่า นอกจากความเสียหายทางกายภาพ อันได้แก่ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย การสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินที่เกิดจากการพัดเข้ามาของคลื่นแล้วนั้น ยังพบว่าความเสียหายที่อาจส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในอนาคตในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. สภาพคนในชุมชน ส่วนใหญ่อยู่ในภาวะวิตกกังวลในเรื่องอาชีพที่จะทำในอนาคต เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่ทำงานรับจ้างในรีสอร์ท เมื่อธุรกิจรีสอร์ทในพื้นที่ได้รับผลความเสียหาย จึงทำให้มองไม่เห็นอนาคตในการประกอบอาชีพ
2. การไร้ที่อยู่อาศัย เนื่องจากพื้นที่ที่เคยอยู่อาศัยส่วนใหญ่ได้มาจากการรื้อล้างพื้นที่ชายหาด โดยไม่มีเอกสารในการครอบครองที่ดิน ภายหลังเกิดเหตุการณ์ประชาชนในพื้นที่จึงกังวลว่า หน่วยงานราชการจะไม่ให้เข้าไปปลูกสร้างที่อยู่อาศัยในที่เดิม
3. การไร้ที่ทำกิน ไร้เครื่องมือในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะประชาชนที่ประกอบอาชีพประมง ส่วนใหญ่เรือประมงและอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพได้รับความเสียหาย ส่วนประชาชนที่ประกอบอาชีพก่อสร้างเครื่องมือประกอบอาชีพถูกน้ำเค็มกัดกร่อนได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก
4. การดูแลสุขภาพและการจัดการระบบสุขภาพในศูนย์อพยพ เนื่องจากระบบการจัดการในปัจจุบันมีการจัดการมูลฝอยเฉพาะบริเวณจุดรองรับระบบมูลฝอยเท่านั้น ประกอบกับเมื่อเกิดเหตุพิบัติภัย ทำให้มูลฝอยมีปริมาณมากขึ้น ส่งผลให้การจัดเก็บมูลฝอยในพื้นที่ประสพภัยมีความล่าช้า เกิดการตกค้างและ

หมักหมมของมูลฝอย ซึ่งหน่วยทหารงานทางทหารต้องเข้าไปช่วยเก็บขนมูลฝอยในพื้นที่ประสบภัยและรื้อซากปรักหักพังนำไปกำจัดต่อไป

สำหรับปัญหาที่เกี่ยวกับสุขภาพที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ได้แก่ ปัญหาสุขภาพจิต เนื่องจากเกิดความหวาดกลัวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และวิตกกังวลกับการดำเนินชีวิตในอนาคต ปัญหาการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และสุขภาพในพื้น ที่ นอกจากนี้ปัญหาที่ไม่เกี่ยวกับสุขภาพที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ประสบภัยที่จำเป็นต้องมีหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลและร่วมกันแก้ไข ได้แก่ ปัญหาการตกทำงาน ไม่มีอาชีพ ไร้ที่ทำกิน หนี้สิน และแรงงานไร้ฝีมือ ซึ่งในระยะแรกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งบุคลากรเข้ามาดูแลอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อลดความเครียดและการว่างงานที่อาจส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายของแรงงานออกนอกพื้นที่ นอกจากนี้ควรมีการป้องกันปัญหาการลักขโมยและดูแลความปลอดภัยในพื้นที่โดยจัดให้มีเวรยามในการดูแลความปลอดภัยของผู้ประสบภัยเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจต่อไป

ข้อเสนอแนะในการฟื้นฟูในระยะกลางและในระยะยาวเพื่อการดำเนินโครงการในพื้นที่ประสบภัย

1. การฟื้นฟูในระยะกลาง

- 1) การช่วยเหลือในด้านสุขภาพจิต การจัดการความเครียด การปรับตัวเพื่อยอมรับการสูญเสีย และการมองปัญหาที่เกิดขึ้นแบบมุ่งแก้ไข โดยดำเนินโครงการช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตทั้งระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน
- 2) การกระตุ้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการชุมชนด้านสุขภาพสิ่งแวดล้อม
- 3) การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดพื้นที่ให้เป็นสัดส่วนที่ชัดเจนเพื่อการต่อรองการสร้างที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 4) การจัดการคลังเครื่องอุปโภคบริโภคซึ่งได้ จากการบริจาคในรูปแบบสหกรณ์หมู่บ้าน
- 5) การรวมกลุ่มเพื่อการสร้างงาน ฝึกอาชีพของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นเครือข่ายการสร้างงานและอาชีพของคนในชุมชน

2. การฟื้นฟูในระยะยาว

- 1) การฟื้นฟูวัฒนธรรมตามวิถีชีวิตของชุมชน
- 2) การสร้างเครือข่ายชุมชน ในลักษณะของกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสตรีแม่บ้าน
- 3) การพัฒนากระบวนการนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม โดยสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมกันกำหนดแผนพัฒนาชุมชนและแผนป้องกันภัยธรรมชาติ เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน กลุ่มประมงพื้นบ้าน กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มผู้สื่อข่าวสาธารณสุข

บทสรุป

ผลการสำรวจเพื่อประเมินผลกระทบทางสุขภาพ ในพื้นที่ประสบภัยธรณีพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิซึ่งครอบคลุมมิติสุขภาพทั้ง 4 ด้าน อันได้แก่ ด้านกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณ เป็นแนวทางสำคัญในการดูแลและแก้ไขปัญหาของผู้ประสบภัยทางธรรมชาติเพื่อเป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความช่วยเหลือด้านสุขภาพ รวมทั้งการเฝ้าดูแลผู้ประสบภัยภายหลังเกิดเหตุการณ์ทั้งในระยะสั้นและยาว อันจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในพื้นที่ที่สามารถฟื้นคืนสภาพจากความสูญเสียต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ประสบภัยเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมต่อไป

ข้อคิดเห็นจากผู้วิจัย

แม้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่ประสบภัยธรณีพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิจะผ่านล่วงเลยมาเกือบ 2 ปี จนไม่เห็นร่องรอยความเสียหายของพื้นที่ประสบภัย และสภาพผลกระทบทางกาย จะได้รับการเยียวยารักษาจากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นที่เรียบร้อยแล้วนั้น แต่ในส่วนผลกระทบทางจิตใจ จิตวิญญาณที่ยังคงมีภาพความหวาดกลัวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อประชาชนในพื้นที่นั้นยังคงต้องใช้ระยะเวลาในการเยียวยาเป็นเวลานานนับสิบปีเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นที่จะยืนหยัดในการอยู่อาศัยในพื้นที่ที่ติดทะเลต่อไปได้ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานทางด้านสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจะเข้าไปพูดคุยเพื่อดูแลประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่น พร้อมทั้งประเมินผลกระทบทางสุขภาพของประชาชนผู้ประสบภัยเป็นระยะๆ รวมทั้งควรเร่งการจัดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังข้อเรียกร้องของประชาชนในความต้องการต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการดูแลและสร้างความเชื่อมั่นที่มาจากความต้องการของคนในพื้นที่ประสบภัย อีกทั้งหน่วยงานด้านการเตือนภัยควรเร่งสร้างเครื่องเตือนภัยเมื่อเกิดแผ่นดินไหวและแผนอพยพคนในพื้นที่ เพื่อวางแผนและรับมือเมื่อเกิดเหตุการณ์ธรณีพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิให้เกิดการสูญเสียน้อยที่สุด

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวและกีฬา, กระทรวง (2548). รายงานข่าวกรมประชาสัมพันธ์ สำนักบริหารกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. สืบค้นจาก <http://www.mots.go.th>

ศูนย์ปฏิบัติการภัยพิบัติ สภากาชาดไทย. (2547). รายงานสึนามิถล่มภาคใต้ แผ่นดินไหว. สืบค้นจาก <http://www.redcross.or.th/disaster/modules.php>

เดชรัตน์ สุขกำเนิด. (2545). การประเมินผลกระทบทางสุขภาพเพื่อการสร้างนโยบายสาธารณสุขเพื่อสุขภาพ: แนวคิด แนวทาง และแนวปฏิบัติ. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, พิมพ์ครั้งที่ 2

บุคคลที่ให้ข้อมูล

1. นางเนาวรัตน์ เกือกทอง อายุ 33 ปี
2. นางอุไร บุญรักษา อายุ 68 ปี
3. นางนันทา สร้อยทอง อายุ 61 ปี
4. นางสาวรัชฎาภรณ์ บุรงค์
5. นายมาโนช ปนกลีน อายุ 39 ปี
6. นางนงเยาว์ ปนกลีน อายุ 37 ปี
7. นางวรรณนา บุญรักษา อายุ 38 ปี
8. นางวันดี ชุมจันทร์ ชาวมอแกน อายุ 36 ปี
9. นางสุวรรณลี หทัยรัตน์ อายุ 49 ปี
10. โกก๋วย อายุ 76 ปี
11. คุณครูลัดดา ไส้สกุล ครูโรงเรียนบ้านบางสัก